

BIBLIOTEKA GŁÓWNA

OD POCZĄTKU SWEGO ISTNIENIA, TJ. OD 1946 ROKU Biblioteka Główna mieści się w budynku Uczelni, przy ul. Straszewskiego 22. Na parterze budynku znajdują się magazyny i lokale czytelnicze, na piętrach pracownie. Troska o pomieszczenie zbiorów, czytelników i pracowników towarzyszyła bibliotece przez cały okres działalności. Biblioteki zakładowe znajdowały się w różnych punktach miasta, przy macierzystych jednostkach organizacyjnych Uczelni. Obecnie większość katedr i zakładów, a także i bibliotek zakładowych mieści się w nowym budynku, przy ul. Smoluchowskiego 1, gdzie w końcu przeniesie się Biblioteka Główna.

W roku 1960 biblioteka liczyła niewiele ponad 100 000 wol. zbiorów, obecnie księgozbiór jej dosięga ćwierć miliona. Większość księgozbioru, około 2/3 mieści się w Bibliotece Głównej, pozostałość w rozgałęzionej sieci bibliotek zakładowych. Zgodnie z charakterem Uczelni jest to księgozbiór z zakresu nauk pedagogicznych, chociaż licznie reprezentowane są dzieła z innych dziedzin wiedzy, z zakresów uprawianych na Uczelni. Dyrektorem Biblioteki Głównej jest dr E. Chełstowski, st. kustosz dyplomowany.

Czytelnicy biblioteki to pracownicy i studenci Uczelni własnej, chociaż studenci z innych uczelni często korzystają z biblioteki położonej w centrum miasta. Również ze względu na zakres zbiorów chętnie korzysta z biblioteki nauczycielstwo Krakowa. Biblioteka ma charakter publiczny i mile widzi różnych czytelników.

Personel biblioteki liczy obecnie 33 osoby; w Bibliotece Głównej 25 osób zatrudnionych jest na pełnym etacie i jedna osoba na połowie etatu, 6 osób w bibliotekach zakładowych i jedna w Archiwum Uczelni, podległym administracyjnie Bibliotece. Obsada personalna bibliotek, zbyt mała jak na potrzeby biblioteczne uczelni wyższej, składa się w większości z pracowników z wyższym wykształceniem, o najwyższym poziomie przygotowania zawodowego, z długoletnim stażem pracy. Biblioteka zatrudnia 4 bibliotekarzy dyplomowanych, 1 kustosa służby bibliotecznej, starszych bibliotekarzy i bibliotekarzy z długoletnią praktyką zawodową. Warto podkreślić, iż stan ten kształtował się

w trudnych warunkach zdobywania kwalifikacji ogólnych i zawodowych w czasie normalnej pracy bibliotecznej. Przed kilku laty, gdy stan ten przedstawiał się zupełnie inaczej, pracownicy biblioteki, chcąc podolać obowiązkowi, podjęli intensywne doksztalcanie się. W roku akademickim 1969/70 jedna osoba zdobyła kwalifikacje bibliotekarza dyplomowanego, dwie osoby uzyskały tytuły magistrów, dwie osoby kończą studia wyższe, inne uzupełniły wykształcenie zawodowe. Mimo doksztalcania się pracowników Biblioteka podejmowała nowe, dotychczas nie wykonywane zadania naukowe, dydaktyczne i organizacyjne, zmierzające do postawienia na należytych poziomach organizacji księgozbioru, podstawowego środka umożliwiającego uczelni wyższej prowadzenie prac naukowych i dydaktycznych, w których zaznacza się również udział pracowników biblioteki. Z małej biblioteczki szkolnej w początkowym okresie działalności przekształciła się Biblioteka w uczelniany zakład naukowo-dydaktyczny, z pokaźnym księgozbiorem, o złożonych zadaniach naukowo-dydaktycznych i bibliotecznych. Ostateczne ukształtowanie się profilu Biblioteki Głównej nastąpiło przez połączenie dwóch odrębnych bibliotek, tj. Biblioteki Głównej z księgozbiorem, którego proveniencja wywodzi się ze zbiorów krakowskich szkół nauczycielskich takich jak Pedagogium, czy Państwowy Wyższy Kurs Nauczycielski, a nawet ze zbiorów prywatnych pedagogów, tej miary co Henryk Rowid¹ i ze zbiorów Biblioteki Studium Zaocznego, pochodzących z nowych nabytków².

Biblioteki zakładowe przechodziły te same koleje co Uczelnia macierzysta i Biblioteka Główna: powstawały razem z poszczególnymi kierunkami studiów, katedrami z zakładami, rozwijały się razem z nimi, łączyły i rozdzielały księgozbiory. Zwykle załączkiem nowej biblioteki zakładowej był depozyt książek z Biblioteki Głównej, a później nowe zakupy uzupełniały specjalistyczny księgozbiór. Pierwsze biblioteki zakładowe powstały w 1951 r. przy pracowniach przyrodniczej i geograficznej, w r. ak. 1952/53 w Katedrach i Zakładach Filologii Polskiej, Filologii Rosyjskiej, Podstaw Marksizmu-Leninizmu, Pedagogiki, Chemii, Fizyki i Matematyki³, a później w innych jednostkach organizacyjnych Uczelni.

Struktura organizacyjna bibliotek uczelnianych utrwaliła się ostatecznie w sieć, składającą się z Biblioteki Głównej, czterech samodzielnych bibliotek zakładowych oraz kilkunastu mniejszych bibliotek katedr, zakładów i studiów.

Struktura wewnętrzna Biblioteki Głównej, oparta o wzorcowy schemat organizacyjny bibliotek szkół wyższych, składa się z Oddziału Gromadzenia Zbiorów, Oddziału Opracowania Zbiorów, Oddziału Udostępniania, Magazynów, Katalogów i Konserwacji Zbiorów, Oddziału Informacji Naukowej

¹ *Badania proveniencyjne zbiorów Biblioteki Głównej.*

² A. T a b a k o w a: *Biblioteka Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie w latach 1946—1961.* W: *Wyższa Szkoła Pedagogiczna w pierwszym piętnastoletniu rozwoju 1946—1961.* Kraków 1965, s. 266—280.

³ *Tamże*, s. 267.

i Oddziału Bibliotek Zakładowych. Tworzy ona ramę organizacyjną, pozwalającą wykonywać wszystkie zadania biblioteczne. Jedynie Oddział Udostępniania, Magazynów, Katalogów i Konserwacji Zbiorów jest zbyt złożoną jednostką organizacyjną, o wielorakich często kolidujących ze sobą czynnościach (co spowodowane jest warunkami lokalowymi). Odrębny Oddział Informacji Naukowej, powstały w 1968 r. świadczy o podjęciu przez bibliotekę zadań naukowych, dydaktycznych i informacyjnych, które poprzez ten oddział wykonują biblioteki naukowe. Oddział Bibliotek Zakładowych jest dowodem troski Biblioteki Głównej o biblioteki zakładowe, tj. te ogniwa sieci bibliotecznej, które rozciągają wpływy biblioteczne na całą uczelnię. Utworzony w 1970 r. Referat Dubletów i Druków Zbędnych w Oddziale Gromadzenia Zbiorów powstał z konieczności przeprowadzania stałej selekcji zbiorów, celem utrzymania aktualności zbiorów i dostawiania ich do zmieniających się potrzeb dydaktycznych Uczelni.

Naszkicowane wyżej ogólne zarysy działalności biblioteki nabierają wyrazistości przy rozpatrywaniu problematyki poszczególnych oddziałów Biblioteki Głównej.

Oddział Gromadzenia Zbiorów, pracujący od początku swego istnienia we wspólnym lokalu z Oddziałem Opracowania Zbiorów, wyodrębnił się lokalowo dopiero w 1970 r. Mimo to ukształtował profil księgozbioru biblioteki zgodny z kierunkami studiów naszej Uczelni, ze specjalizacją w zakresie nauk pedagogicznych i dziedzin pokrewnych. Wzrastający stale księgozbiór kształtowany jest pod kątem tej specjalizacji, a permanentna selekcja zbiorów zmierza do utrzymania założonego profilu. Obecnie kierownikiem Oddziału jest mgr Z. Konieczna, starszy bibliotekarz.

Oddział Opracowania Zbiorów, o zbyt szczupłej obsadzie personalnej, oprócz opracowania alfabetycznego i rzeczowego wpływów koryguje, unowocześnia i usprawnia nie zawsze starannie, w początkowym okresie działalności biblioteki, opracowane zbiory. Dążenie do dokładnej informacji o zbiorach, którą powinny dawać katalogii biblioteczne skłania do tworzenia licznych katalogów cząstkowych i kartotek. I tak Biblioteka Główna posiada: Katalog alfabetyczny i rzeczowy zbiorów Biblioteki Głównej oraz analogiczny Katalog Centralny Bibliotek Zakładowych, Katalog Czasopism i druków ciągłych w układzie alfabetycznym, Katalog alfabetyczny i rzeczowy zbiorów czytelni, Katalog rozpraw doktorskich i liczne kartoteki na użytek wewnętrzny. Od początku swego istnienia Oddział ten jest kierowany przez mgr A. Tabakową, kustosa dyplomowanego.

Katalogi Biblioteki Głównej są wspólnym osiągnięciem Oddziału Opracowania i innych oddziałów biblioteki, a szczególnie Oddziału Udostępniania, Katalogów, Magazynów i Konserwacji Zbiorów, chociaż oddział ten wykonuje różne czynności. Nie wpłynęło to ujemnie na główne zadanie tego oddziału, tj. udostępnienie zbiorów, docelowej działalności całej biblioteki.

Biblioteka osiąga dobre wyniki w zakresie czytelnictwa. Coroczna liczba średnia 5 000 czytelników, ponad 200 000 wypożyczeń rocznie są osiągalne dzięki stosowaniu różnych rodzajów udostępniania, tj. wypożyczania na miejscu w czytelni, o małej do niedawna ilości miejsc czytelniczych, na zewnątrz bezpośrednio w wypożyczalni, na zewnątrz korespondencyjnie, przez wypożyczanie zbiorowe dla instytucji i przez wypożyczanie międzybiblioteczne. Biblioteka nasza cieszy się uznaniem w środowisku studenckim Krakowa i wielu czytelników woli korzystać z niej aniżeli z innych bibliotek krakowskich, bardziej zasobnych w zbiory, bardziej znanych. Kierownikiem Oddziału Udostępniania Zbiorów jest mgr I. Burkotowa, bibliotekarz dyplomowany w stopniu adiunkta.

Oddział Informacji Naukowej, stosunkowo niedawno powołany do życia, spełnia wszystkie czynności ze swego zakresu działania, mimo iż główny wysiłek kieruje na przygotowanie aparatu pomocniczego do pracy informacyjnej, jakim jest księgozbiór podręczny i kartoteki zagadnieniowe. Organizuje on informacje zbiorowe, urządza często wystawy książek na aktualne tematy, organizuje i prowadzi prace dydaktyczne dla studentów pierwszych lat studiów. Do ważnych zadań oddziału należy dokumentacja prac naukowych pracowników Uczelni i dokumentacja sprawozdań z wyjazdów zagranicznych. Prowadzone prace dokumentacyjne pozwalają na gromadzenie materiałów do publikacji.

Oddział Bibliotek Zakładowych współpracuje ze wszystkimi bibliotekami zakładowymi w sieci uczelnianej, opracowuje dla mniejszych bibliotek zbiory, urządza katalogi, porządkuje magazyny i czynnie uczestniczy poprzez dyżury w niektórych bibliotekach przy udostępnianiu zbiorów. Oddział ten jest wykonawcą zamierzeń Biblioteki Głównej w odniesieniu do całości sieci bibliotecznej szkoły wyższej. Kieruje nim S. Wolańska, bibliotekarz o dużym doświadczeniu.

W skład sieci bibliotecznej wchodzi: Biblioteka Katedr Filologii Polskiej z 11 374 wol. zbiorów, wg stanu na dzień 31 XII 1970 r. — bibliotekarz mgr A. Matuszyk, Biblioteka Katedr Filologii Rosyjskiej — 15 131 wol. — bibliotekarz mgr K. Mosznerowa, Biblioteka Katedr Geografii 15 349 wol. — bibliotekarz mgr A. Pondel-Głowacka, Biblioteka Katedr Historii — 15 527 wol. — bibliotekarz mgr Z. Kostrzewa-Wierzba i mniejsze biblioteki jak: Biblioteka Katedr Biologii — 7 316 wol., Biblioteka Katedr Matematyki — 4 795 wol., Biblioteka Instytutu Nauk Pedagogicznych — 2 845 wol., Biblioteka Katedr Technicznych — 1 228 wol., Biblioteka Zakładu Fizyki — 1 664 wol., Biblioteka Katedry Chemii — 1 330 wol., oraz pozostałe biblioteki, liczące około 1 000 wol.: Zakładu Filozofii, Studium Wychowania Fizycznego i Studium Wojskowego. Dwie pierwsze biblioteki zakładowe do niedawna zatrudniały jednego bibliotecarza, który dzielił swe obowiązki pomiędzy obie biblioteki, co zaważyło ujemnie na ich rozwoju. Obecnie bi-

blioteki te mają oddzielne etaty biblioteczne. Pierwsza mieści się razem z kierunkiem Filologii Polskiej w budynku przy ul. Podbrzezie 3, druga przy ul. Krupniczej 48. Kolejne większe biblioteki znajdują się już w nowym budynku przy ul. Smoluchowskiego 1. Cztery większe biblioteki zakładowe, zatrudniające po jednym etatowym bibliotekarzu, mimo cech wspólnych zachowały swoją odrębną specyfikę, wymagającą odrębnego traktowania. Pozostałe biblioteki, mimo iż mają już wystarczającą ilość zbiorów i czytelników, aby zatrudnić etatowych bibliotekarzy, nie posiadają etatów i prowadzone są przez pracowników naukowo-dydaktycznych Uczelni. Mimo fachowej pomocy tym bibliotekom, udzielanej przez Bibliotekę Główną, napotykają one na poważne trudności w działalności bibliotecznej.

Ta skomplikowana struktura organizacyjna bibliotek zakładowych o różnej problematyce, cechującej każdą z nich, nasuwa poważne trudności w zaspokajaniu potrzeb czytelniczych. Szczególnie dotkliwie odczuwa się trudności z bibliotekami o większej ilości zbiorów, zatrudniających tylko jednego bibliotekarza. Biblioteki te mimo pomocy pracowników naukowo-dydaktycznych, przeciążone są czynnościami obsługi masowej czytelników, co nie należy do ich zadań jako bibliotek specjalnych. Stan ten wkrótce ulegnie zmianie. Planuje się zmianę struktury organizacyjnej sieci bibliotecznej, w związku z oczekiwanym przeniesieniem się całej Uczelni i Biblioteki Głównej do nowego budynku. Biblioteka Główna zlokalizowana w środku kompleksu budynków uczelnianych prowadzić będzie kilka czytelni: ogólną, czasopism bieżących, naukową dla pracowników uczelni, mikrofilmów i zbiorów specjalnych i czytelnię książek własnych, przeznaczoną głównie dla studentów zaocznych. Znajdą tam pomieszczenia wszyscy pracownicy naukowcy oraz studenci i inni czytelnicy spoza uczelni. Nie będą potrzebne zasobne w zbiory biblioteki zakładowe, obsługujące masowe czytelnictwo. Pozostaną małe biblioteki specjalistyczne o charakterze pracowni naukowych, obsługujące pracowników naukowo-dydaktycznych określonego kierunku, doktorantów, magistrów i studentów ostatnich lat studiów. Natomiast obsługa czytelnictwa masowego, tj. ogółu studentów i pracowników będzie należała do Biblioteki Głównej. Tak zaprojektowane rozwiązania organizacyjne powinny zaspokoić potrzeby czytelnicze Uczelni. Poprawi się sytuacja studentów zaocznych, dojeżdżających na konsultacje i sesje egzaminacyjne. W bibliotece znajdą miejsce na odpoczynek, naukę własną, w specjalnie na ten cel przeznaczonym pomieszczeniu.

Nowy budynek Biblioteki Głównej rozwiąże wiele innych problemów, które dziś nasuwają poważne trudności, uniemożliwiające zaspokojenie potrzeb czytelniczych. Magazyn o pojemności 300 000 wol., czytelnie i wypożyczalnie Biblioteki Głównej oraz sieć małych specjalistycznych bibliotek zakładowych w instytutach, studiach i zakładach Uczelni, w jednym kompleksie budynków uczelnianych stwarzają bazę materialną do rozwiązania wszystkich problemów bibliotecznych w szkole wyższej.